

Långsiktiga konsekvenser av coronapandemin för undervisning och examination

Långsiktiga konsekvenser av coronapandemin för undervisning och examination

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2023

Rapport 2023:5

Författare: Lisa Östbring

Diarienummer: 51-00167-23

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	5
Framåtblickande undersökningar om pandemins konsekvenser.....	5
Undervisning och examination under pandemin	6
Genomförande	8
Deltagarna besvarade två enkäter	8
Studiens begränsningar	9
Rapportens disposition.....	9
Digital kompetens ger nya förutsättningar för undervisning	11
Lärare bättre rustade för fler undervisningsformer	11
Nya krav på undervisningslokalerna	13
Förväntningar på flexibilitet i undervisning	14
Delade meningar om digitala examinationer framöver.....	16
Behov av vägledning och stöd för digitala examinationer	16
Nya lärdomar och fler examinationsformer.....	18
Allas ansvar att minska fusket.....	19
Brister i rättssäkerhet under pandemin bedöms ha begränsad långsiktig effekt	20
Mer distans i utbildning och arbete	22
Distansinslag vanligare framöver	22
Mer distansundervisning kan förändra förutsättningar för deltagande.....	23
Förändrade förutsättningar för lärarens arbete.....	26
Distansutbud som konkurrensmedel	27
Avslutande reflektioner.....	29
Bilaga 1	31
Bilaga 2	34

Sammanfattning

I den här rapporten presenterar UKÄ resultat från en studie om tänkbara långsiktiga konsekvenser av coronapandemin för undervisning och examination vid svenska lärosäten. För att samla in förslag på långsiktiga konsekvenser bildade UKÄ en expertpanel bestående av medarbetare vid lärosätena med god insyn i hur undervisning och examination påverkades under pandemin. Studien genomfördes i två steg där experterna först fick föreslå möjliga långsiktiga konsekvenser och sedan ta ställning till de föreslagna konsekvenserna.

Pandemin har lett till en utveckling av nya undervisningsformer som behöver få fortsätta att utvecklas. Experterna ser att det krävs en fortsatt utveckling både av undervisningsformerna och av den didaktiska synen på när olika former bör användas. Mycket av den utvecklingen kan ske genom diskussioner inom kollegiet.

Den ökade förekomsten av digitala inslag i undervisningen ställer nya krav på ändamålsenliga lokaler och en anpassad infrastruktur hos lärosätena.

Examination på distans kommer fortsatt vara en utmaning för lärosätena samtidigt som den kan leda till pedagogisk utveckling. Digitala examinationer ger även upphov till ett ökat behov av stöd hos lärarna i både rättssäkerhetsaspekter och fusk och disciplinärenden.

Experterna ser att en utveckling med mer distansundervisning kan göra det lättare för personer som bor långt ifrån ett lärosäte att delta i undervisningen, samtidigt som det kan innebära att studier försvåras för studenter med behov av extra stöd. Mer distansundervisning påverkar även studie- och arbetsmiljön för studenter och lärare samt kan leda till en ny konkurrens mellan lärosäten. Det finns även en farhåga att studentinflytandet minskar och att studenternas psykiska hälsa försämras av mer distansundervisning.

Baserat på experternas förslag på möjliga långsiktiga konsekvenser gör UKÄ följande bedömning:

- Lärosäten och studentkårer behöver bevaka hur studentinflytandet vid distansundervisning utvecklas.
- Stödstrukturerna kopplade till undervisning och examination vid lärosätena kan behöva utvecklas.
- Det kan finnas ett behov av fler forum för kollegialt lärande och samarbete om didaktiska och pedagogiska frågor bland lärarna.

Inledning

I den här rapporten presenterar vi resultat från en framåtblickande studie som UKÄ genomförde under sommaren och hösten 2022. Syftet med studien var att samla in information om möjliga långsiktiga konsekvenser av coronapandemin för lärosätenas verksamhet inom undervisning och examination.

Den 30 september 2021 fick UKÄ i uppdrag av regeringen att delta i genomförandet av Sveriges återhämtningsplan.¹ Uppdraget pågår till och med 2026 och innebär bland annat att UKÄ ska följa frågor som rör samhället efter pandemin och högskolans roll i återhämtningen. Inom ramen för uppdraget publicerar UKÄ den här rapporten om långsiktiga konsekvenser av Covid-19-pandemin för undervisning och examination.

Målet för högskoleåtgärden i den nationella återhämtningsplanen är att Sveriges universitet och högskolor, genom fler utbildningsplatser, ska möta behoven av utbildning som leder till jobb, förbättra välfärden samt bidra till ökad konkurrenskraft för svenskt näringsliv.² Åtgärden ska även främja den digitala omställningen genom att öka den digitala kompetensen. Det utökade antalet utbildningsplatser ska förbättra tillgången till högre utbildning i hela landet och öka möjligheterna till omställning. Målgrupper för åtgärden är de utan högskoleutbildning, de som behöver stärka sin ställning på arbetsmarknaden samt de som vill söka sig till bristyrken som kräver en högskoleutbildning.

UKÄ ska inom ramen för uppdraget genomföra analyser som bidrar till förståelsen av högskolans roll i återhämtningen. UKÄ ska också genomföra analyser som skapar förståelse för de långsiktiga konsekvenserna av pandemin för lärosätenas verksamhet. Analyserna ska generera kunskap som i förlängningen gynnar högskolesektorns motståndskraft och återhämtningsförmåga.

Framåtblickande undersökningar om pandemins konsekvenser

Mellan 2020 och 2022 följde UKÄ pandemins konsekvenser för lärosätenas verksamhet. Genom en ändring i regleringsbrevet³ i juli 2020 fick UKÄ i uppdrag att följa upp konsekvenserna för högskolans

¹ Uppdrag att delta i genomförandet av Sveriges återhämtningsplan. Regeringsbeslut U2021/03916, Utbildningsdepartementet.

² Sveriges återhämtningsplan. Finansdepartementet.

<https://www.regeringen.se/rapporter/2021/05/sveriges-aterhamtningsplan/>

³ Ändringsbeslut 2020-07-02 Myndighet Universitetskanslersämbetet.

<https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?rbid=21021> [hämtat 22-12-08].

verksamhet med anledning av beslut och insatser som genomförts med anledning av pandemin. Inom ramen för uppdraget genomförde UKÄ ett trettiotal undersökningar.⁴ Uppdraget slutredovisades i december 2022.

UKÄ:s samlade bedömning var att de flesta av pandemins effekter på högre utbildning och forskning skulle bli kortvariga. Men inom några områden bedömde UKÄ att pandemin kunde komma att medföra stora konsekvenser eller omfattande förändringar på längre sikt:

- internationalisering och internationell studentmobilitet
- omställningen till distansundervisning och digital examination
- situationen för doktorander och juniora forskare.

Inom vart och ett av dessa områden har UKÄ genomfört särskilda framåtblickande undersökningar. De handlar både om konsekvenser på längre sikt för högskolans arbetsformer och verksamhet, och om följder för de individer som påverkats av pandemin inom utbildning eller forskning. Syftet med den här studien var att samla in förslag på möjliga långsiktiga konsekvenser av pandemin för undervisning och examination vid Sveriges universitet och högskolor. En sammanfattning av de tre studiernas mest övergripande resultat presenterades i UKÄ:s slutredovisning av pandemiuppdraget.

Läs mer

Långsiktiga effekter av coronapandemin på internationalisering och mobilitet i högskolan. Rapport 2023:7, UKÄ.

Långsiktiga konsekvenser av coronapandemin för doktorander och juniora forskare. Rapport 2023:8, UKÄ.

Undervisning och examination under pandemin

Här presenterar vi i korthet resultat från UKÄ:s pandemiuppdrag om hur undervisning och examination påverkades under pandemin. Tidigt under pandemin skedde en storskalig omställning till distansundervisning som ledde till en utveckling av digitala undervisningsformer och till att examination skedde digitalt.

Samtidigt som en majoritet av studenterna gav sin utbildning ett gott betyg under pandemin var det många som bedömde att omställningen till

⁴ Se *Coronapandemins konsekvenser för universitet och högskolor, Slutredovisning av ett regeringsuppdrag*. Rapport 2022:18, UKÄ.

digital undervisning påverkade kvaliteten negativt.⁵ Även lärarna upplevde att kvaliteten på undervisningen sjönk genom omställningen till distansundervisning. Det berodde bland annat på att kommunikationen försvårades och erfarenhetsutbytet och lärandet mellan studenterna försvann i det digitala formatet. Den digitala undervisningen innebar även att mycket av den spontana kontakten mellan studenter och lärare försvann. Många upplevde även tekniska svårigheter i det initiala skedet av pandemin, både med den egna kompetensen och tillgången till utrustning och verktyg för undervisning. Samtidigt visade flera undersökningar som genomfördes under pandemin att lärarna bedömde att omställningen till distansundervisning drivit på kreativiteten och bidragit till ett förnyat fokus på pedagogisk utveckling.⁶

Många studenter och lärare inom högskolan upplevde att omställningen under pandemin medförde en ökad arbetsbelastning och de kände mer stress och oro. En tydlig förändring var minskningen av sociala interaktioner som blev följderna av distansundervisning och distansarbete. Lärare och studenter hade även olika möjligheter att skapa en god studie- och arbetsmiljö i sina hem samtidigt som många uppskattade tidsvinsten som det minskade resandet innebar.

Det är tydligt att examinationerna innebar stora utmaningar under pandemin. Det var svårt att åstadkomma rättssäkra digitala examinationer och det skedde en kraftig ökning av disciplinärenden. UKÄ:s sammanställning av lärosätenas egna enkätundersökningar visade att lärosätena upplevde svårigheter med att genomföra digitala examinationer. Det var svårt att genomföra dem på ett sätt som garanterade att de kunskaper och färdigheter som examinerades var desamma som tidigare examinerats. Antalet disciplinärenden som rörde fusk vid examination ökade också kraftigt under pandemin. Svårigheterna var störst för de ämnen där salstentamen hade varit den dominerande examinationsformen.

⁵ Coronapandemins konsekvenser för universitet och högskolor, Slutredovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 2022:18, UKÄ.

⁶ Omställningen till distansundervisning som följd av coronapandemin. En sammanställning av lärosätenas och studentkårernas egna kartläggningar och analyser. Rapport 2021:5, UKÄ.

Genomförande

UKÄ rekryterade en expertpanel till studien genom att låta lärosätena nominera deltagare. Vi frågade 23 lärosäten om de ville delta i studien och urvalet av lärosäten gjorde vi för att i största möjliga mån ge en representativ bild av Sveriges lärosäten utifrån typ av lärosäte, forskningsämnesområden och geografisk spridning.

Lärosätena nominerade mellan två och åtta medarbetare med god insyn i hur undervisning och examination hade påverkats under pandemin, till exempel studierektorer för utbildningar på grundnivå eller programansvariga. Vi uppmanade lärosätena att ta hänsyn till en jämn fördelning av ämnesområde, kön och ålder när de föreslog deltagare till expertpanelen. 17 av 23⁷ lärosäten nominerade sammanlagt 91 deltagare till expertpanelen. Studien genomfördes under sensommaren och hösten 2022.

Deltagarna besvarade två enkäter

De nominerade fick en inbjudan om att delta i studien som bestod av två webbenkäter. Inbjudan och enkäterna fanns tillgängliga på både svenska och engelska. Studien var uppdelad i två steg, där experterna i den första enkäten skulle föreslå möjliga långsiktiga konsekvenser av pandemin för undervisning och examination. I den andra enkäten fick de möjlighet att ta ställning till de långsiktiga konsekvenser som hade föreslagits i den första enkäten. Deltagarna var anonyma för varandra. Svarsfrekvensen var hög i båda enkäterna men sjönk något i den andra, från 92 procent i den första enkäten till 83 procent i den andra.

Enkäternas utformning

Den första enkäten bestod av fyra öppna frågor med fritextsvar (se bilaga 1). Vi bad experterna att föreslå och resonera om både positiva och negativa långsiktiga konsekvenser, både för verksamheten och för olika grupper som till exempel lärare och studenter. Experterna kunde vara spekulativa men vi bad dem samtidigt att motivera sina svar.

⁷ Beckmans designhögskola, Blekinge tekniska högskola, Chalmers tekniska högskola, Enskilda Högskolan Stockholm, Försvarshögskolan, Gymnastik- och idrottshögskolan, Göteborgs universitet, Handelshögskolan i Stockholm, Högskolan i Gävle, Högskolan i Skövde, Högskolan Kristianstad, Karlstads universitet, Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm, Luleå tekniska universitet, Malmö universitet, Mälardalens universitet, Röda Korsets högskola, Sophiahemmet Högskola, Uppsala universitet, Örebro teologiska högskola och Örebro universitet. Sex lärosäten valde att inte medverka: Beckmans designhögskola, Blekinge tekniska högskola, Konstfack, Kungl. Konsthögskolan, Röda Korsets högskola och Örebro teologiska högskola.

I den andra enkäten fick experterna ta ställning till 71 påståenden om långsiktiga konsekvenser genom att ange i vilken utsträckning de instämde i påståendena (se bilaga 2). De besvarade enkäten med hjälp av en fyrgradig skala (*instämmer inte alls*, *instämmer till viss del*, *instämmer till stor del* och *instämmer helt*) och kunde välja att inte ta ställning genom att lämna påståendet obesvarat.

Studiens begränsningar

Att uttala sig om framtiden är förenat med stor osäkerhet, och resultaten ska därför inte tolkas som definitiva förutsägelser om vad som kommer att hända. Resultaten speglar bedömningar baserade på upplevelser och erfarenheter hos personer som är experter på undervisning och examination. Experterna utgör inte ett slumpmässigt urval och resultaten ska därför inte generaliseras till att representera fler än de som deltog i studien.

Användning av underlagen

Resultaten som presenteras i rapporten utgår ifrån svaren i enkät 2, det vill säga den enkät där experterna fick ta ställning till påståenden om långsiktiga konsekvenser för undervisning och examination. När vi sedan utvecklar resonemangen om orsaker till en potentiell långsiktig konsekvens bygger de huvudsakligen på beskrivningar från en eller flera experter i fritextsvaren i enkät 1.

I rapporten beskriver vi ett urval av de 71 påståenden som experterna tagit ställning till. Samtliga påståenden går att ta del av i bilaga 2. I de fall där minst 5 procent av experterna har valt att inte ta ställning till ett påstående framgår kategorin ”Ej svarat” för samtliga påståenden i diagrammet, i övriga fall utelämnas kategorin⁸ ur diagrammen.

Rapportens disposition

I följande tre kapitel presenterar vi resultat från de två enkäterna som ingått i studien. De tre kapitlen är organiserade efter tre övergripande resultatområden:

- hur den nya digitala kompetensen ger nya förutsättningar att bedriva undervisning och utveckla pedagogiken
- hur den pedagogiska utvecklingen av digitala examinationer måste få fortsätta samtidigt som det kommer att krävas tydliga riktlinjer för rättssäkra examinationer och en utbyggd infrastruktur kring examination

⁸ 5 procent motsvarar 4 experter.

- hur mer distansundervisning påverkar studie- och arbetsmiljö och hur efterfrågan och utbud av distansundervisning kan leda till en ny konkurrens mellan lärosäten framöver.

I det avslutande kapitlet lyfter vi fram några potentiella långsiktiga konsekvenser som expertpanelen föreslagit och som UKÄ ser att det kan vara viktigt att följa framöver.

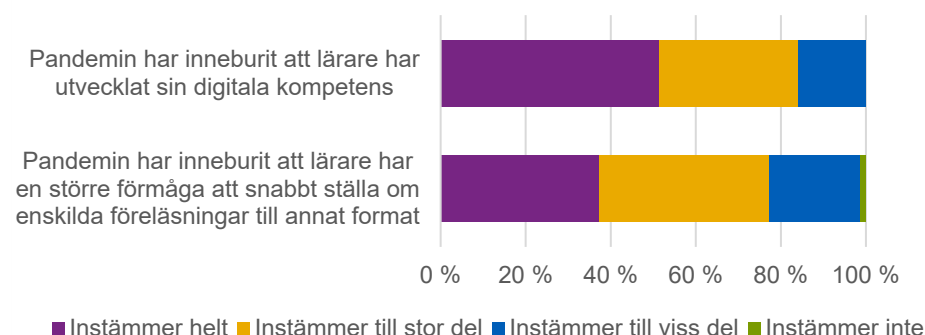
Digital kompetens ger nya förutsättningar för undervisning

I det här kapitlet redovisar vi experternas bedömningar av hur lärarnas nya digitala kompetens och deras erfarenheter från pandemin kan påverka undervisningen i framtiden. Vi beskriver möjliga behov av pedagogisk och didaktisk utveckling som kan följa i spåren av den snabba digitala utvecklingen som pandemin förde med sig. Redan under pandemiuppdraget rapporterade UKÄ om att lärosätenas lärare utvecklat sina digitala färdigheter i och med omställningen till distansundervisning.⁹ Pandemin påskyndade en utveckling som förvisso redan pågick men i en betydligt lägre takt än vad som kom att bli fallet under pandemin.

Lärare bättre rustade för fler undervisningsformer

Även den här studien visar att pandemin har resulterat i att lärarna stärkt sin digitala kompetens och utvecklat nya förmågor att bedriva teknikunderstödd undervisning. 84 procent av experterna instämmer helt eller till stor del i att pandemin har inneburit att lärarna har utvecklat sin digitala kompetens (se figur 1).

Figur 1. Påståenden om hur pandemin påverkat lärarnas förutsättningar att bedriva undervisning. Fördelning av experternas svar.

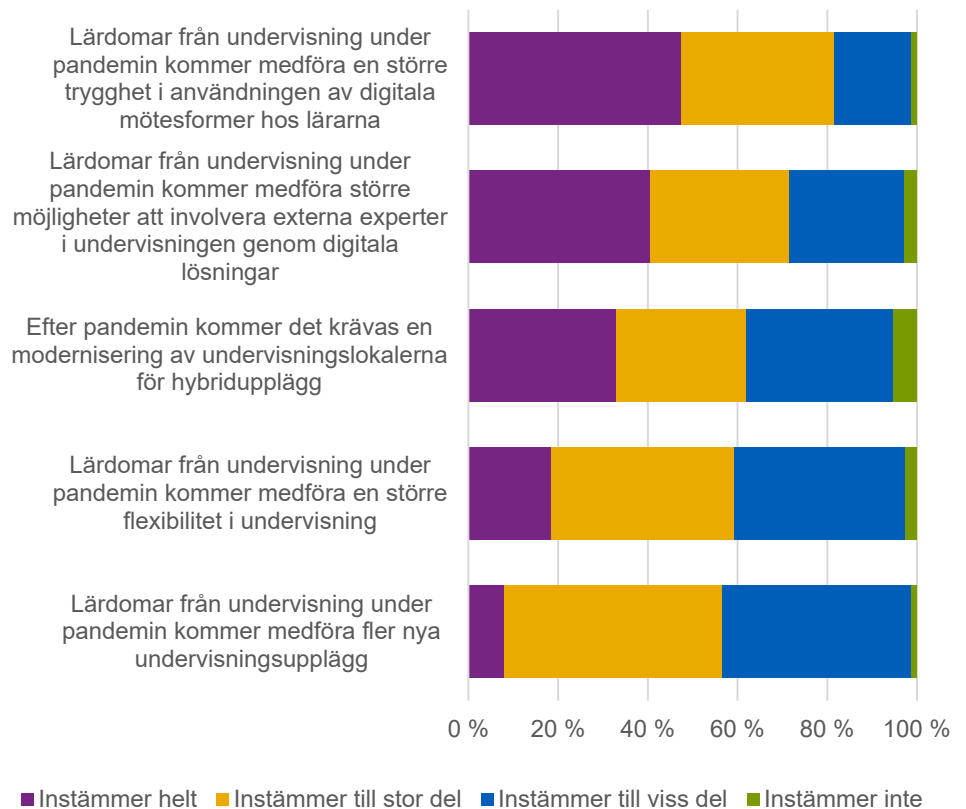

Dessutom instämmer 59 procent helt eller till stor del i att lärdomar från undervisningen under pandemin kommer att medföra en större

⁹ Omställningen till distansundervisning som följt av coronapandemin. En sammanställning av lärosätenas och studentkårernas egna kartläggningar och analyser. Rapport 2021:5, UKÄ.

flexibilitet i undervisningen (se figur 2). Pandemin har resulterat i både en stärkt förmåga att snabbt ställa om enskilda föreläsningar till annat format, men även en större trygghet i att använda digitala mötesformer (se figur 1 och 2). Resultaten tyder även på att det kommer att finnas fler nya undervisningsupplägg (se figur 2). Panelens deltagare ger däremot inte en entydig bild av vilka undervisningsupplägg som kommer att användas mer framöver¹⁰, vilket sannolikt beror på deras olika erfarenheter under pandemin.

Figur 2. Påståenden om hur pandemin påverkat lärarnas förutsättningar att bedriva undervisning. Fördelning av experternas svar.

Expertpanelen bedömer även att lärare kommer att ha en större förmåga att anpassa och utveckla undervisningen med hjälp av de digitala verktygen. Den digitala undervisningsmiljön har förbättrat förutsättningarna att använda externa föreläsare och experter i undervisningen som bedöms bli mer tillgängliga när det finns förbättrade möjligheter att delta digitalt.

Flera experter ger uttryck för att de digitala färdigheterna utvecklades i en snabbare takt än pedagogiken under pandemin. Lärarna var i många fall tvungna att förändra undervisningens upplägg för att studenterna skulle nå lärandemålen för kursen i det nya digitala formatet. Det ledde

¹⁰ Se bilaga 2 för fördelningen av experternas svar på samtliga påståenden om förändrade förutsättningar för undervisning.

till ett nytänk och en kreativitet under pandemin som institutioner och lärosäten nu kan behöva se till att bevara och utveckla vidare. I den första enkäten tryckte flera på vikten av att lärare får tillräckliga resurser för att kunna fortsätta den utveckling av pedagogiken för undervisning och examination som pandemin gav upphov till. Samtidigt gav flera experter uttryck för en farhåga att det inte kommer finnas resurser för att fortsätta utveckla undervisningsuppläggen framöver.

Flera menade även att användningen av blandade lärmiljöer kommer att öka framöver, bland annat på grund av att den höjda digitala kompetensen ger lärare nya möjligheter att utveckla pedagogiken. Med blandade lärmiljöer avses ett undervisningsupplägg som kombinerar undervisning på campus med undervisning i digitala forum. Den fortsatta pedagogiska utvecklingen, menade en expert, kommer sannolikt leda till fler olika former av undervisning även inom campusutbildning.

Erfarenheterna från pandemin har visat på pedagogiska fördelar med att integrera digitala inslag i undervisningen och flera experter bedömer att digitala inslag kommer att vara vanligare framöver. Bland annat återkommer handledning och frågestund inför tentamen i beskrivningar av moment som fungerat väl i digitala mötesverktyg, vilket experterna bedömer kan bli bestående inslag även i campusutbildning. Flera har även upplevt fördelar med att låta studenterna ta del av inspelat material, till exempel föreläsningar. Dels medger det inspelade materialet en större flexibilitet i hur studenten kan lägga upp sina studier, dels möjliggör det upprepade visningar vilket kan underlätta inläringen. UKÄ har även tidigare rapporterat att studenterna uppskattat den ökade tillgången till inspelat material under pandemin.¹¹

Nya krav på undervisningslokalerna

En konsekvens av att hybridundervisningen sannolikt kommer att öka och att det i allt högre grad kommer att ingå digitala moment i undervisningen är att undervisningslokalerna behöver moderniseras (se figur 2). Både i den här studien och i enkätundersökningar i UKÄ:s pandemiuppdrag framkom att studenterna har uppskattat möjligheten att kunna delta digitalt på campusföreläsningar vid till exempel sjukdom eller annat förhinder.¹² Samtidigt speglar lärarnas upplevelser svårigheter att göra fysiska föreläsningar tillgängliga digitalt i realtid. Experterna beskriver bland annat att föreläsningssalarna inte är utrustade med teknik och verktyg som säkerställer att undervisningen blir likvärdig för samtliga deltagande studenter. De menar att det under pandemin har funnits utmaningar med att få till exempel ljudet att fungera tillfredsställande för alla parter vid hybridföreläsningar. Flera bedömde

¹¹ *Coronapandemins konsekvenser för universitet och högskolor, Slutredovisning av ett regeringsuppdrag*. Rapport 2022:18, UKÄ.

¹² *Covid-19 och universitetet. Lärares och studenters erfarenheter*. HERO-rapporter 2022:1.

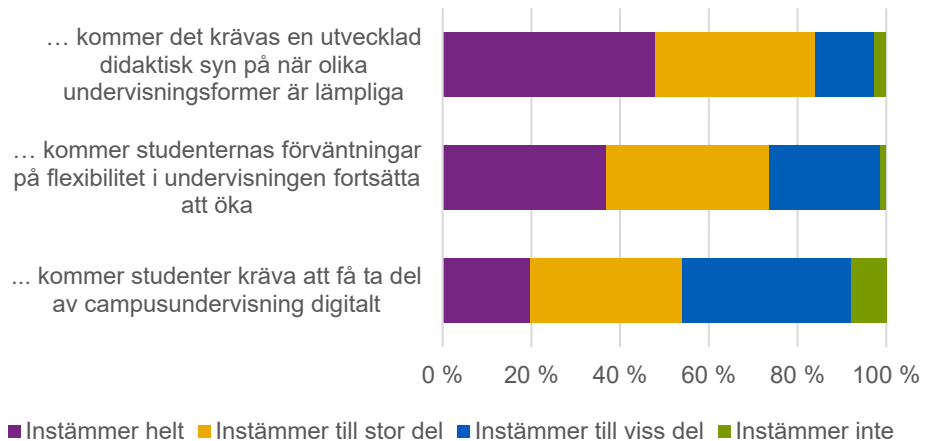
att det framöver kan finnas behov av att utveckla ändamålsenliga miljöer där lärare kan spela in föreläsningar och material eller bedriva synkron digital undervisning utan att störa kollegor eller ta tomma föreläsningssalar i anspråk.

Förväntningar på flexibilitet i undervisning

Omställningen till digital undervisning under pandemin kommer sannolikt leda till att studenternas förväntningar på utbildningarnas flexibilitet fortsätter att öka. Exempelvis kan studenter komma att kräva att få ta del av campusundervisning digitalt eller förvänta sig att synkron digital undervisning även görs tillgänglig asynkront. Flera experter påpekar att om förväntningarna på flexibilitet ökar, följer ett behov hos lärarna av att kunna redovisa skäl till varför en undervisningsform är lämplig eller olämplig för vissa utbildningsmoment.

Figur 3. Påståenden om hur pandemin påverkat efterfrågan på undervisningsupplägg. Fördelning av experternas svar.

På grund av att undervisningen blev tillgänglig i flera format under pandemin

En majoritet bedömer att det kommer att krävas en utvecklad didaktisk syn på när olika undervisningsupplägg bör användas (se figur 3). Flera anser att didaktiken bör utvecklas genom diskussioner inom kollegiet. Dels behöver man utveckla en samsyn om hur lärandet bäst stöds för vissa utbildningsmoment, dels ska enskilda lärare inte behöva stå ensamma i diskussioner med studenter om hur de kan få ta del av utbildningen.

Några resonerar om att lärarnas arbete skulle underlättas om det fanns ramar eller riktlinjer för hur flexibel en given undervisningssituation bör vara och vilket ansvar läraren har att tillgängliggöra undervisningen i alternativa former. Det handlar om att främja hälsa och återhämtning, och inte förutsätta att studenter och lärare alltid ska kunna delta trots att

de är sjuka. Det handlar även om att bedöma arbetsbelastningen som det kan innebära att göra undervisningen tillgänglig i flera former.

Flera menar att det även behövs en fortsatt pedagogisk utveckling inom den digitala distansundervisningen. Bland dem som resonerade om behovet av fortsatt pedagogisk och didaktisk utveckling påpekade flera vikten av att tillvarata och fortsätta den utveckling som ägt rum under pandemin. De lyfte även fram vikten av att tillräckliga resurser avsätts för att möjliggöra en fortsatt utveckling. Även kartläggningar i UKÄ:s pandemiuppdrag visade på ett behov av mötesplatser för erfarenhetsutbyte mellan lärare, för att stimulera den pedagogiska utvecklingen av den digitala undervisningen.¹³

¹³ Omställningen till distansundervisning som följd av coronapandemin. En sammanställning av lärosätenas och studentkårernas egna kartläggningar och analyser. Rapport 2021:5, UKÄ.

Delade meningar om digitala examinationer framöver

I det här kapitlet redovisar vi experternas bedömningar av hur erfarenheter från digitala examinationer under pandemin kan komma att påverka hur examinationer genomförs framöver. Under pandemin innebar digitala examinationer särskilt stora utmaningar, men erfarenheterna har genererat ny och viktig kunskap. Det finns dock ingen entydig bild av hur examinationer kommer att utvecklas på lång sikt. Några respondenter tror att utformningen av examinationer kommer att utvecklas i en riktning och andra ser en annan typ av utveckling. Ytterligare en grupp ser inga bestående konsekvenser på grund av de problem som identifierades under pandemin. De bedömer i stället att deras verksamhet kommer återgå till de former för examination som användes före pandemin.

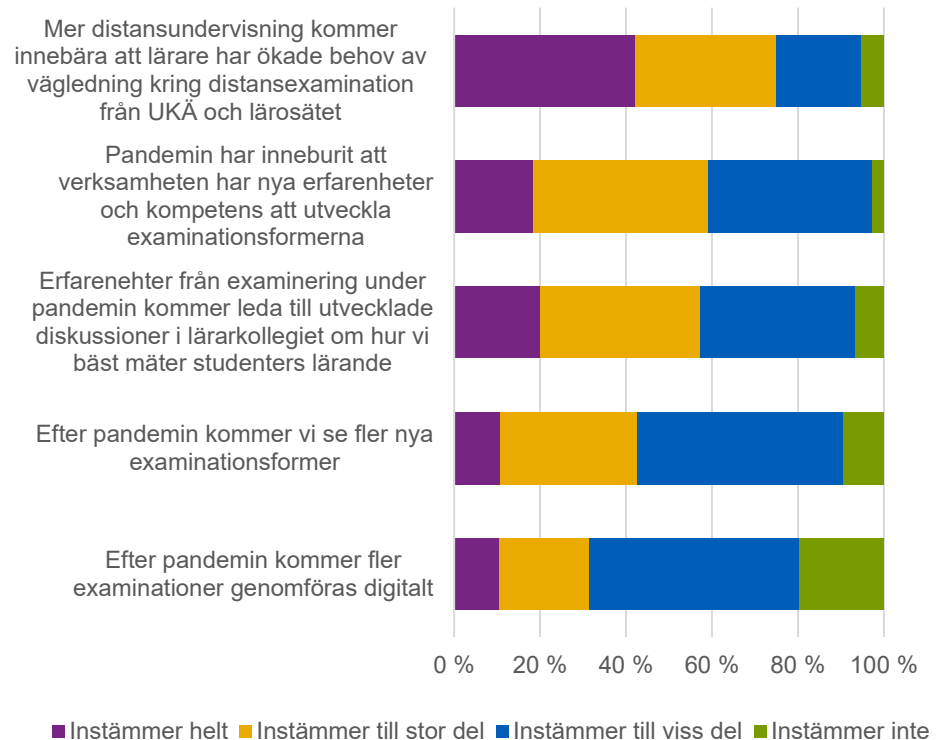
Behov av vägledning och stöd för digitala examinationer

Mer utbildning på distans kommer sannolikt öka behovet av vägledning om genomförande av distansexaminationer (se figur 4). Det hänger troligtvis samman med att många upplevde svårigheter med att digitalt pröva studenternas kunskaper på ett rättssäkert sätt under pandemin.¹⁴ Flera experter menade att de juridiska förutsättningarna vid digital examination behöver bli tydligare för både studenter och lärare.

I svaren beskrev experterna dels utmaningar med att övervaka examinationer och avgöra vem som faktiskt genomförde dem, dels svårigheter med att avgöra om studenterna använde otillåtna hjälpmedel eller om de hjälpte varandra och samarbetade. Flera pekade även på svårigheter med att säkerställa att den digitala formen av examination motsvarade den prövning som tidigare genomförts på plats på campus. Flera lyfte även fram att studenterna i vissa fall uppgett att examinationerna blivit svårare och att stressen var högre vid distansexamination än vid campusexamination.

¹⁴ Se till exempel *Disciplinärenden 2019 och 2020 vid universitet och högskolor*. Rapport 2021:8, UKÄ och *Coronapandemins konsekvenser för universitet och högskolor*. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag. Rapport 2022:18, UKÄ.

Figur 4. Påståenden om långsiktiga konsekvenser för examination. Fördelning av experternas svar.

Drygt 40 procent av experterna instämmer helt eller till stor del i att det kommer finnas fler examinationsformer framöver, och ungefär 30 procent instämmer helt eller till stor del i att fler examinationer kommer att genomföras digitalt (se figur 4). Bland svaren förekom resonemang om hur lärosätenas rutiner och digitala infrastruktur behöver utvecklas för att en effektiv utveckling av digitala examinationer ska vara möjlig.

Flera experter anser att de digitala examinationerna kommer att kräva ytterligare satsningar på lärosätenas infrastruktur både för it och administration. Även om det numera finns fler digitala tentamenssystem och plattformar för digital tentamen, så ser panelen ett behov av it-stöd kopplat till dem. Flera beskrev att både lärare och studenter kände stor stress när tekniska problem försvårade examinationerna under pandemin. En utveckling med fler digitala examinationer kan därmed leda till ett behov av en tydligare organisering för it-support vid digitala examinationer. Flera ser även att administrationen runt examinationerna, med exempelvis tentamensvakter och möjlighet att ställa frågor till lärare, kan behöva struktureras och organiseras på ett annat sätt framöver. Några menar att digitala examinationer kan leda till en effektivisering av både rättning och lokalanvändning, under förutsättningen att fler examinationer sker digitalt på distans.

Nya lärdomar och fler examinationsformer

59 procent av de svarande instämmer helt eller till stor del i att verksamheten har fått nya erfarenheter och en ökad kompetens i att utveckla examinationsformerna. De bedömer också att erfarenheterna från examination under pandemin kommer att leda till utvecklade diskussioner i lärarkollegiet om hur studenternas lärande bäst kan mätas (se figur 4). Flera anser att vissa examinationsformer som användes under pandemin bättre mäter studenternas kunskap än de former som användes före pandemin. Lärdomar från pandemin, menade en expert, kan leda till reviderade kursplaner som ger utrymme för nya examinationsformer som är bättre lämpade för kursens faktiska innehåll. Flera framhöll vikten av att ta tillvara de nya lärdomarna och avsätta resurser för att lärarkollegiet ska kunna fortsätta utveckla examinationer som effektivt mäter studenternas lärande.

Oklart vilka examinationsformer som utvecklas

Experterna gör olika bedömningar av vilka typer av examinationer som vi kommer att se mer av framöver¹⁵. I flera påståenden om hur examinationerna kommer att utvecklas är det flera som inte instämmer än som instämmer helt eller till stor del. Svaren är sannolikt en spegling av lärarnas egna erfarenheter, som har en stark koppling till ämnesområdets specifika karaktär, de examinationsformer som tidigare varit praxis och omfattningen på den omställning och förändring som pandemin medförde.

En grupp experter instämmer helt eller till stor del i att det kommer genomföras fler digitala examinationer i sal på campus. Flera uppgav att vi antagligen kommer se en fortsatt utveckling av digitala verktyg för examinering som integrerar fördelarna med fysisk och digital examination. Samtidigt som flera bedömde att övervakning enklast sker i sal på campus lyfte andra fram att digitala examinationer möjliggjort bättre examinationsformer, till exempel inom programmering och på kurser där den digitala examinationen genomförts i en specifik programvara, till exempel statistik.

Nära 30 procent av experterna instämmer helt eller till stor del i att det framöver kommer att genomföras fler examinationer där studenterna ska resonera och reflektera. Bland svaren framkom i huvudsak två skäl till den bedömningen. Det ena är att den typen av examination är omöjliga att plagiera och den andra är att formatet bättre mäter studenternas förståelse för ämnet. Samtidigt menade vissa att en utveckling av examinationer där studenterna ska resonera och reflektera mer, ibland både skriftligt och muntligt, kommer att kräva att lärare lägger mer tid än

¹⁵ Se bilaga 2 för samtliga påståenden om examinationer.

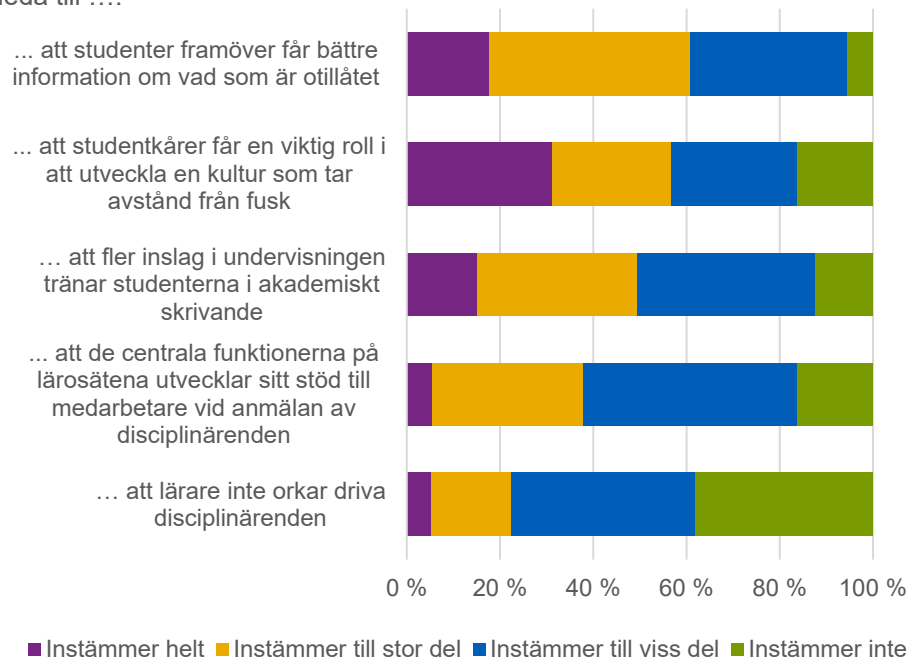
tidigare på examinerande moment. Samtidigt som en grupp experter bedömer att fler examinationer kommer att bygga på reflekterande och resonerande framöver, gör en mindre grupp bedömningen att examinationerna kommer att förenklas och fritextsvar undvikas (se bilaga 2).

Allas ansvar att minska fusket

Studentkårer, lärare och undervisningens innehåll kommer att spela en roll i att minska fusket framöver enligt paneldeltagarna. Den ökade förekomsten av fusk under pandemin kommer sannolikt att leda till att studenterna framöver får bättre information om vad som är tillåtet och otillåtet (se figur 5).

Figur 5. Påståenden om långsiktiga konsekvenser av den ökade förekomsten av fusk under pandemin. Fördelning av experternas svar.

Den ökade förekomsten av fusk under pandemin kommer leda till

Flera bedömer att visst fusk under pandemin berodde på okunskap hos studenterna om vad som var tillåtet och inte. Tydligare information till studenterna och fler inslag i undervisningen som stärker studentens förmåga i akademiskt skrivande tror flera experter är långsiktiga konsekvenser av pandemin. Experterna menar att den stärkta förmågan hos studenterna kommer att leda till svagare incitament att fuska. Samtidigt instämmer 55 procent helt eller till stor del i påståendet att studentkårerna kommer att få en viktig roll i att utveckla en kultur som tar avstånd från fusk.

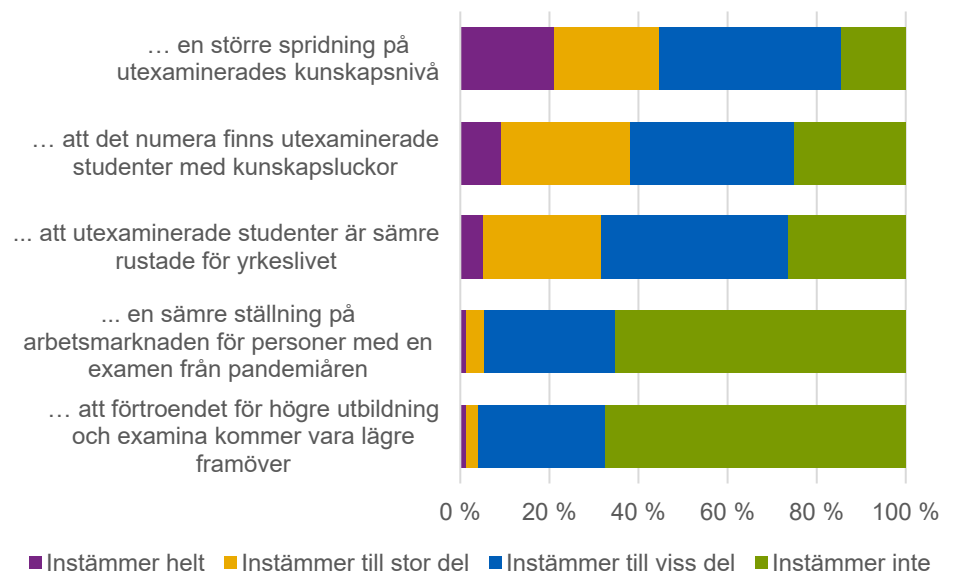
En mindre grupp instämmer helt eller till stor del i att de centrala funktionerna på lärosätena kommer att utveckla sitt stöd till medarbetare vid anmälan av disciplinärenden. En expert resonerade om att examinatorer haft tid att reflektera över hanteringen av disciplinärenden under pandemin och utifrån det kommer de kunna formulera vilka behov av stöd de har. Det finns även en liten grupp som bedömer att lärare inte kommer orka driva disciplinärenden framöver på grund av erfarenheter från pandemin. I sammanhanget är det viktigt att notera att det är fler som inte instämmer i påståendet att lärare inte kommer att orka driva disciplinärenden framöver (se figur 5). Några beskrev en utsatthet i samband med disciplinärenden, där de saknat stöd och ensamma fått möta studenter som varit föremål för disciplinärenden.

Brister i rättssäkerhet under pandemin bedöms ha begränsad långsiktig effekt

En majoritet av experterna instämmer inte i att svårigheter med att säkerställa rättssäkerheten under pandemin har medfört ett lägre förtroende för högre utbildning framöver (se figur 6). De bedömer inte heller att personer med en examen från pandemiåren kommer ha en sämre ställning på arbetsmarknaden. Däremot instämmer 45 procent helt eller till stor del i att svårigheterna med att säkerställa rättssäkerheten under pandemin kommer att medföra en större spridning i kunskapsnivå bland utexaminerade.

Figur 6. Påståenden om hur de som var studenter under pandemin påverkats av svårigheter att säkerställa rättssäkerheten. Fördelning av experternas svar.

Svårigheter att säkerställa rättssäkerheten under pandemin har medfört

Knappt 40 procent av experterna bedömer även att det finns examinerade studenter med kunskapsluckor och 30 procent bedömer att de är sämre

rustade för yrkeslivet. Två perspektiv på varför det är en större spridning på examinerades kunskapsnivå återkom i experternas svar. I det ena perspektivet var det huvudsakliga skälet till kunskapsluckorna det ökade fusket under pandemin. I det andra perspektivet lyfte experterna fram svårigheter med att anpassa examinationerna till det digitala formatet, vilket kan ha lett till att de examinationer som genomfördes inte motsvarade de prövningar av studenternas kunskaper som genomfördes före pandemin.

Även om flera experter bedömer att det finns en risk att studenter som tog sin examen under eller strax efter pandemin har kunskapsluckor instämmer de inte i att svårigheter att säkerställa rättssäkerheten under pandemin, kommer att påverka individens ställning på arbetsmarknaden eller förtroendet för högre utbildning. Vi bedömer därmed att eventuella konsekvenser av den ökade variationen i kunskap hos utexaminerade studenter inte blir långsiktiga för vare sig individ eller högskolesektorn.

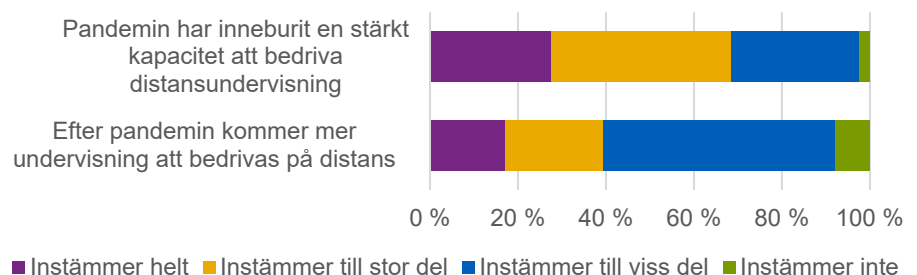
Mer distans i utbildning och arbete

I det här kapitlet redovisar vi experternas bedömningar av hur distansundervisningen kommer att utvecklas och vilka konsekvenser det kan få för studenter, lärare och lärosäten. Studie- och arbetsmiljön förändras när mer studier och arbete bedrivs på distans. Mer distansundervisning kan även leda till förändrade förutsättningar för studenter att delta i utbildning och att utöva studentinflytande. För lärosätena kan efterfrågan och utbud av distansutbildning leda till en ny konkurrens mellan lärosäten.

Distansinslag vanligare framöver

Pandemin har inneburit att lärosätena har stärkt sin kapacitet att bedriva distansundervisning (se figur 7). 40 procent av experterna instämmer helt eller till stor del i att mer undervisning kommer att bedrivas på distans efter pandemin, medan ungefär 50 procent instämmer till viss del (se figur 7). En möjlig förklaring till att många har svarat *till viss del* är att fler bedömde att lärare oftare kommer att kombinera olika undervisningsformer än tidigare, till exempel att ha digitala inslag i campusutbildning. Det innebär att mer distansundervisning både kan tolkas som att fler hela utbildningar ges på distans och att delar av utbildningar eller kurser ges på distans. Flera menade att även utbildning som definieras som campusutbildning kommer att ha distansinslag framöver.

Figur 7. Påståenden om pandemins inverkan på distansutbudet. Fördelning av experternas svar.

De flesta experter instämmer inte i att pandemin lett till att gränsen mellan distans- och campusutbildning suddats ut. Däremot resonerade de om att det framöver kommer krävas både tydligare riktlinjer för var som är campus- respektive distansutbildning och tydligare information om förekomsten av distans- och campusinslag i all typ av utbildning. Det är inte längre enbart distansutbildningar som bör specificera hur många fysiska träffar som förekommer på utbildningen. Även

campusutbildningar kan behöva ange hur stor andel av en kurs som genomförs digitalt eller utan krav på fysisk närvaro.

En majoritet, 70 procent, instämmer helt eller till stor del i att vi kommer se en växande forskning om distansutbildning inom högre utbildning. De som lyfte fram behovet av mer forskning om distansundervisning motiverade det med att de såg pedagogiska utmaningar inom vissa ämnesområden där undervisningen huvudsakligen bedrivits på campus före pandemin, till exempel matematik och fysik. En annan motivering var att man efterlyste effektiva metoder för hybridupplägg för utbildningar.

Mer distansundervisning kan förändra förutsättningar för deltagande

Experterna är i hög grad överens om att mer distansundervisning kommer leda till att personer som bor långt ifrån ett lärosäte får ökade möjligheter att delta i utbildning, 80 procent instämmer helt eller till stor del i det (se figur 8). Drygt hälften instämmer också helt eller till stor del i att mer distansundervisning kan innebära ökade möjligheter för personer med olika funktionsnedsättningar att delta i utbildning. Däremot framgår det inte om experterna då utgår från funktionsnedsättningens natur eller om det snarare handlar om att utveckla de digitala studiemiljöerna eller pedagogiken kopplad till distansundervisning.

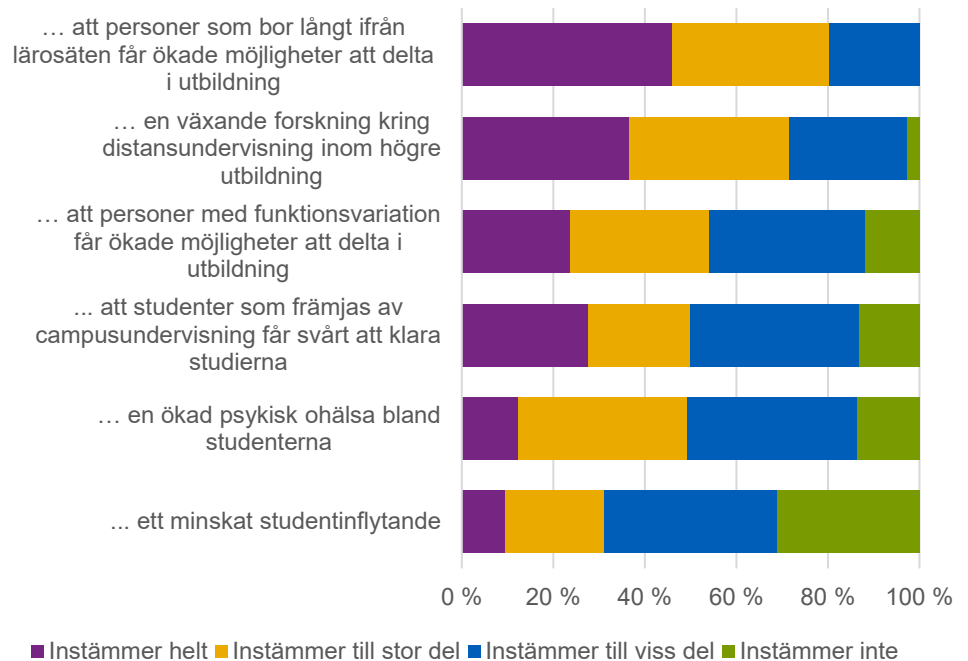
Det finns även en liten grupp som *inte* instämmer i att mer distansundervisning kommer innebära att studenter som främjas av campusundervisning får svårt att klara studierna (se figur 8). De flesta i den gruppen instämmer helt eller till stor del i påståendet att mer distansundervisning kommer ge personer med funktionsvariation ökade möjligheter att delta i utbildning. En samlad tolkning av de påståendena är att en grupp experter bedömer att en fortsatt utveckling av pedagogiken för de digitala undervisningsmiljöerna kommer skapa goda förutsättningar för en större bredd av studenter att delta i undervisningen. Det förekom resonemang om att lärosätena framöver kommer att kunna bredda sin rekrytering av studenter på grund av att de under pandemin utvecklade distanslösningar i sådan omfattning att fokus framöver kommer kunna vara på pedagogiska metoder. De här resonemangen förekom inte i anslutning till svar om funktionsnedsättning.

Bland svaren förekom olika resonemang om möjliga konsekvenser för studenter med funktionsnedsättning. Vissa såg att mer distansundervisning kommer att göra det svårare för personer med funktionsnedsättning att delta, medan andra såg att det kommer underlätta. Några såg en ökad risk att studenter med funktionsnedsättning faller mellan stolarna vid distansundervisning och inte får samma tillgång till stöd som de får vid campusundervisning.

Andra lyfte fram att studenter med vissa psykiska funktionsnedsättningar, som ångest och social fobi, kan få bättre förutsättningar att delta i undervisningen om den bedrivs på distans. De olika perspektiven motsvarar olika studentperspektiv som uppdagades under pandemin. I kartläggningar som UKÄ, lärosäten och studentkårer genomförde under pandemin framkom att studenter med funktionsnedsättning i vissa fall upplevt att behovet av stöd minskat när undervisningen skedde digitalt. I andra fall försvarades deltagande i och med övergången till digital undervisning.¹⁶

Figur 8. Påståenden om effekter av mer distansundervisning framöver. Fördelning av experternas svar.

Mer distansundervisning kommer innebära

Studenters psykiska hälsa och sociala situation kan påverkas negativt

Knappt hälften av experterna instämmer helt eller till stor del i att mer distansundervisning kommer leda till en ökad psykisk ohälsa bland studenterna (se figur 8). Vissa ser att den isolering som många upplevde under pandemin till viss del kan förklaras med att det rådde restriktioner och uppmaningar om att hålla fysisk distans i hela samhället. Andra menar att övergången till distansundervisning blottlade risker med distansutbildning. Några experter menar att en alltför utbyggd

¹⁶ Se bland annat *Omställningen till distansundervisning som följd av coronapandemin. En sammanställning av lärosätenas och studentkårernas egna kartläggningar och analyser. Rapport 2021:5, UKÄ och Covid-19 och universitetet. Lärares och studenters erfarenheter. HERO-rapporter 2022:1.*

distansundervisning kan leda till att unga och studieovana studenter drabbas av dåliga studieresultat och psykisk ohälsa. Skälen som de angav var bland annat att distansundervisning kan ge sämre förutsättningar för lärande och dåliga studieresultat kan påverka självbilden och måendet negativt. De såg även en ökad risk för ensamhet på grund av färre interaktioner med andra studenter och lärare. Några gjorde bedömningen att det kan bli svårare att hålla isär studier och privatliv när allt sker i hemmet, vilket kan leda till en ökad stress¹⁷. Flera experter påpekade att det finns en ökad risk att studenter inte sjukskriver sig eller är föräldralediga vid behov utan deltar i digital undervisning ändå, vilket kan minska möjligheterna till återhämtning och öka risken för stress.

Olika bedömning av hur studentinflytandet påverkas

Experterna gör olika bedömningar av hur studentinflytandet kommer att påverkas av mer distansundervisning, men 30 procent instämmer helt eller till stor del i att studentinflytandet riskerar att minska om distansundervisningen växer (se figur 8). Samtidigt beskriver UKÄ hur det i dialog med lärosätena har framkommit synpunkter som tyder på att pandemin kan ha inverkat negativt på studentinflytandet. Flera lärosätena uppger att det har blivit svårare att rekrytera studentledamöter till olika organ inom högskolan.¹⁸ Flera experter beskriver hur distansundervisningen inneburit svårigheter i att engagera studenter i undervisningen. De resonerar även om hur studenterna anser att distansundervisningen innebar en flexibilitet som tillät flera sidoaktiviteter än tidigare i form av exempelvis arbete, andra studier eller hobby- och föreningsaktiviteter. De beskrivningarna förekom inte i anslutning till resonemang om studentinflytande, men kan förklara ett vikande intresse, eller tidsbrist, bland studenter att delta i sammanhang kopplade till deras möjlighet att utöva inflytande.

Distansundervisning kan försvåra socialisering

Experter med koppling till professionsutbildningar menade att mer distansundervisning kommer kräva att företrädare för utbildningarna funderar på, och utvecklar, hur de kan stötta studenternas socialisering in i en framtida yrkesroll och yrkesidentitet. Utvecklingen av en yrkesidentitet ansågs vara något som hittills, i stor utsträckning, förknippats med det fysiska mötet mellan individer.

Flera experter gav uttryck för att utbildning helt, eller till stor del på distans huvudsakligen passar studenter som redan har god studievana.

¹⁷ Samma bedömning görs av högskolestudenter i CSN:s rapport om högskolestudenters ekonomiska och sociala situation 2020 (CSN, 2021).

¹⁸ *Coronapandemins konsekvenser för universitet och högskolor. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag*. Rapport 2022:18, UKÄ.

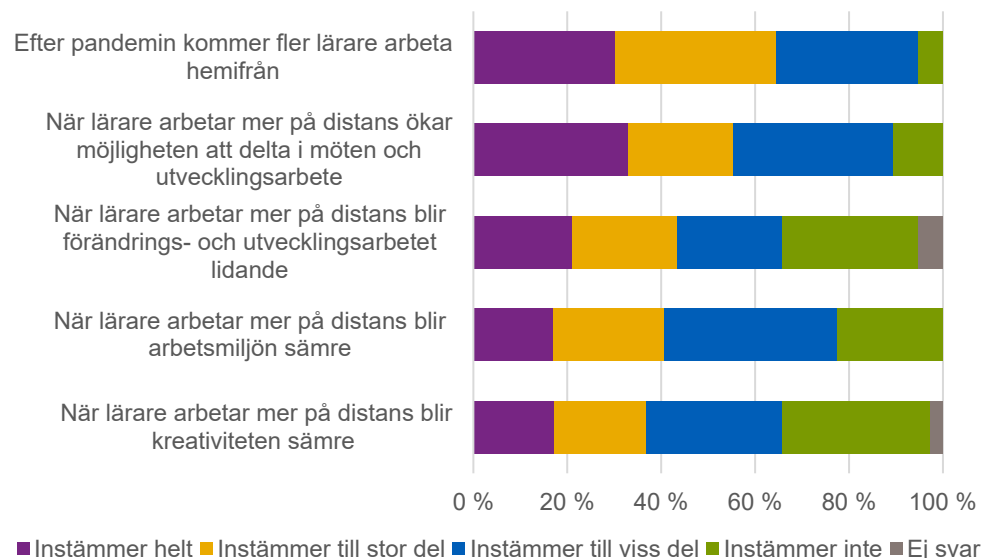
Bland annat menade de att sociala band mellan studenter ofta skapas under den inledande studietiden och att fysisk samvaro underlättar eller rent av är en förutsättning för det. Det förekommer resonemang om att utbildningar bör utformas med en tilltagande grad av självständighet och digitala inslag, där studenterna initialt deltar fysiskt för att kunna bygga en gemenskap och bli en del av ett socialt sammanhang. Resonemangen byggde på erfarenheter från pandemin där just det visat sig svårt i de helt digitala miljöerna.

Flera paneldeltagare lyfte även fram att studiesvaga studenter visat ett mindre intresse för att återvända till campus, något som de bedömde kunde leda till sämre studieresultat och flera avhopp. Kopplat till det såg några ett behov av en fortsatt utveckling av de digitala studiemiljöerna, medan andra såg behov av att bevara eller återinföra campusundervisning.

Förändrade förutsättningar för lärarens arbete

En majoritet av experterna, 64 procent, instämmer helt eller till stor del i att fler lärare kommer att arbeta hemifrån efter pandemin, men det råder delade meningar om hur distansarbetet kommer att påverka arbetsmiljön (se figur 9).

Figur 9. Påståenden om effekter av mer distansarbete bland universitetslärare. Fördelning av experternas svar.

Figur 9 visar att det råder delade meningar om effekterna på arbetsplats och arbetsmiljö när fler lärare arbetar på distans. 55 procent instämmer helt eller till stor del i påståendet att distansarbete och den ökade förekomsten av digitala möten ger en förbättrad möjlighet att delta i interna möten. Bland svaren förekommer dels perspektivet att

tillgängligheten till möten ökar för tillfälligt frånvarande lärare som på grund av resa eller andra åtaganden inte kan delta i ett fysiskt möte. Andra ser att tillgängligheten ökar för lärare som har små åtaganden på en kurs eller ett program och därför inte finns i den fysiska närmiljön till vardags. Genom digitala möten kan den gruppen få större inblick i, och bli mer delaktiga i, det långsiktiga planeringsarbetet.

Samtidigt instämmer 43 procent av experterna helt eller till stor del i att mer distansarbete leder till att förändrings- och utvecklingsarbetet blir lidande. Några menar att distansarbete minskar engagemanget för arbetsplatsen och dess utveckling, vilket kommer leda till att förändrings- och utvecklingsarbetet på sikt blir lidande. Flera beskrev en farhåga att det finns lärare som kommer att ge distansundervisning för att de själva föredrar att arbeta hemifrån och inte för att det är det bästa pedagogiska upplägget. Det är en risk som kan leda till att förändrings- och utvecklingsarbetet blir lidande. Samtidigt gav andra uttryck för en farhåga att det också finns lärare som helt kommer återgå till de undervisningsupplägg de använde sig av före pandemin. Några gjorde bedömningen att lärares olika erfarenheter av, och inställning till, distansundervisning och distansarbetet kan leda till värdefulla diskussioner som kan utveckla upplägget av undervisningen och examinationerna.

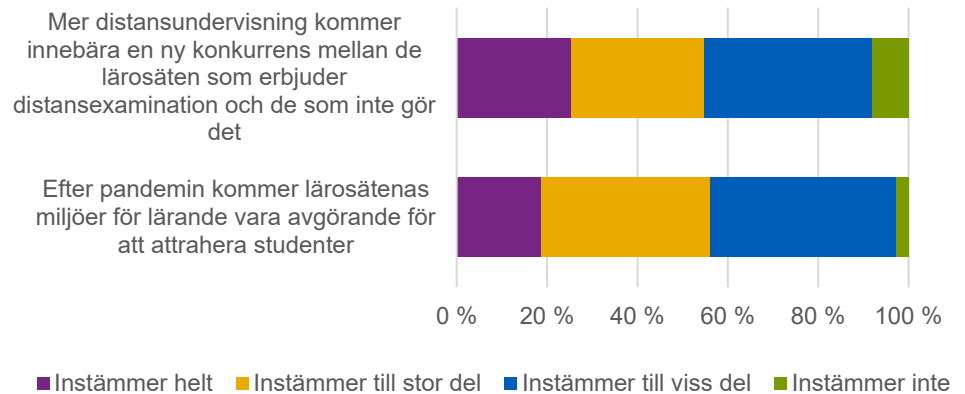
Ungefär 40 procent av experterna instämmer helt eller till stor del i att arbetsmiljön blir sämre när fler lärare arbetar på distans. Flera menar att när flera medarbetare oftare arbetar hemifrån blir samhörigheten och gemenskapen lidande, vilket riskerar att påverka den psykosociala arbetsmiljön negativt. Bland svaren förekom även perspektivet att mer hemarbete försvårar kollegialt samarbete, och när fler lärare arbetar hemifrån leder det till en sämre arbetsmiljö på grund av en försämrad kommunikation mellan lärarna. Andra befarar att lärarnas kunskap och kreativitet kan komma att påverkas negativt av mer hemarbete, genom att spontana möten på arbetsplatsen ger ett större kunskapsutbyte än digitala möten. Experterna gav även uttryck för en farhåga att lärarnas pedagogiska driv riskerar att stagnera vid omfattande hemarbete.

Distansutbud som konkurrensmedel

Flera experter ser att lärosätenas förutsättningar att attrahera studenter och erbjuda utbildning har förändrats i och med pandemin. 54 procent instämmer helt eller till stor del i påståendet att den ökade distansundervisningen kommer att innebära en ny konkurrenssituation mellan de lärosäten som erbjuder distansexamination och de som inte gör det (se figur 10). Den bedömningen är sannolikt kopplad till att studenter kommer att efterfråga mer flexibilitet i framtiden. En expert menade att det finns en risk att utbildningar med fysiska träffar och krav på att examinerande moment utförs på campus väljs bort till förmån för utbildningar med distansexamination. Andra menade att det kan bli större skillnader mellan lärosätena framöver beroende på deras förmåga

att attrahera studenter och resurser och därmed kunna erbjuda utbildning med hög kvalitet. Resonemangen bygger på att lärosäten med mindre resurser kan behöva fokusera på kostnadseffektiv undervisning, till exempel inspelade föreläsningar och annan digital asynkron undervisning. Några ansåg att en hög förekomst av den typen av undervisning riskerar att leda till att lärosätet blir mindre attraktivt.

Figur 10. Påståenden om långsiktiga konsekvenser för lärosätenas attraktivitet. Fördelning av experternas svar.

I flera svar förekom resonemang om att distansundervisning och distanseexamination kan komma att användas för att hålla nere lokalkostnader. Tankar om effektivisering berörde även rättning av digitala examinationer som i viss mån kan automatiseras. Experterna gav uttryck för en farhåga att den ekonomiska effektiviteten riskerade att prioriteras framför pedagogiska överväganden, och att lärosätenas skilda ekonomiska förutsättningar kan leda till ökade skillnader i kvalitet på utbildning. Flera experter betonade vikten av att balansera ambitionen att tillmötesgå studenternas efterfrågan på undervisningsupplägg med vikten av att säkerställa kvaliteten i utbildningen.

55 procent av panelens deltagare instämmer helt eller till stor del i att lärosätenas miljöer för lärande kommer vara avgörande för att attrahera studenter framöver (se figur 10). Flera utgår från att distansundervisningen byggs ut och att studenternas förväntningar på flexibilitet ökar. Baserat på det bedömer experterna att det kommer krävas attraktiva och ändamålsenliga lokaler som ger ett tydligt mervärde till undervisningen jämfört med om studenten deltagit på distans. För studenter som deltar i distansundervisning och inte har en tillfredsställande studiemiljö i hemmet blir det också viktigt att kunna vistas i ändamålsenliga miljöer på campus för att ägna sig åt självstudier eller delta i digitala inslag i undervisningen.

Avslutande reflektioner

I det här kapitlet lyfter vi fram de långsiktiga konsekvenser som expertpanelen föreslagit och som UKÄ anser att det är viktigt att fortsätta följa. Experterna ser framför allt att de långsiktiga konsekvenserna är kopplade till lärarnas nya kompetens att bedriva undervisning och studenternas förväntningar på flexibilitet i utbildning. Erfarenheterna från pandemin har lett till, och fortsätter att leda till, nya undervisnings- och examinationsformer som innebär både möjligheter och utmaningar för högre utbildning framöver. UKÄ sammanfattar här resultaten från studien genom att redovisa områden där det kan vara extra viktigt att lärosäten och andra berörda aktörer fortsätter att bevaka utvecklingen.

Studentinflytandet riskerar att minska

Ett område som UKÄ menar att lärosäten och studentkårer behöver bevaka är hur studentinflytandet vid distansundervisning utvecklas framöver. Att 30 procent av experterna instämde helt eller till stor del i att studentinflytandet kommer att minska med mer distansundervisning är så pass allvarligt att det bör följas upp. Även i UKÄ:s slutredovisning av pandemiuppdrag framkom det att flera lärosäten uppgett att det har blivit betydligt svårare att rekrytera studentledamöter till olika organ inom högskolan.¹⁹

Undervisning och examination ställer nya krav på stödstrukturer

För att möta nya behov från både undervisning och examination efter pandemin, bedömer UKÄ att det kan finnas ett behov av att utveckla stödstrukturerna vid lärosätena. När undervisnings- och examinationsformerna blir fler behöver stödstrukturerna runt dem utvecklas i samma takt för att undvika extra belastning på både lärare och studenter. De nya undervisnings- och examinationsformerna kan komma att kräva en modernisering av de fysiska undervisningsmiljöerna, som innefattar både den fysiska miljön och den digitala infrastrukturen, för att lärarna ska kunna bedriva undervisning med hög kvalitet och genomföra rättssäkra examinationer.

UKÄ bedömer även att lärosätena kan behöva se över vilka behov examinatorer har av stöd vid anmälan av disciplinärenden. Frågan är central både för lärares arbetsmiljö och examinerade studenters kunskap.

¹⁹ *Coronapandemins konsekvenser för universitet och högskolor. Slutredovisning av ett regeringsuppdrag*. Rapport 2022:18, UKÄ.

Bland fritextsvaren förekom både resonemang om arbetsinsatsens storlek för läraren och om utsattheten, och risken för hot, för enskilda lärare vid disciplinärenden.

UKÄ bedömer även att en utveckling mot mer distansundervisning kan innebära att lärosätena behöver se över de stödfunktioner som finns för studenter med funktionsnedsättning, och i vilken utsträckning stödet är tillgängligt och funktionellt vid distansdeltagande.

Lärarnas arbetsmiljö förändras

UKÄ vill uppmärksamma lärosätena på att det kan finnas behov av att utveckla nya sätt att skapa samhörighet och gemenskap på, som en konsekvens av ökat hemarbete för lärarna. Det handlar huvudsakligen om att bevara eller utveckla möjligheterna till kommunikationen mellan lärarna och att skapa goda förutsättningar för kollegialt samarbete och lärande.

Utveckling av undervisning och examination

Experterna har lyft fram vikten av att tillvarata och fortsätta den utveckling av didaktik och pedagogik som ägt rum under pandemin. UKÄ ser att det finns ett behov av att lärarna gemensamt diskuterar hur lärande bäst stöds inom ämnet och vilka undervisnings- och examinationsformer som är lämpliga. De olika perspektiv som finns kan främja den pedagogiska utvecklingen inom ämnet under förutsättning att det finns forum där medarbetarna kan föra konstruktiva diskussioner.

UKÄ noterar också att många lärare efterfrågar fortsatt kompetensutveckling för att i ännu högre utsträckning integrera pedagogik och teknik i utvecklingen och planeringen av kurser. Det kan innebära att det finns behov av ytterligare samarbete och samverkan mellan olika relevanta aktörer.

Högskolan efter pandemin

För att med större säkerhet kunna dra slutsatser om coronapandemins långsiktiga konsekvenser för undervisning och examination vid universitet och högskolor behövs fler undersökningar som sträcker sig över längre tid. UKÄ följer utvecklingen av långsiktiga konsekvenser av pandemin för undervisning och examination inom regeringsuppdraget med Sveriges återhämtningsplan.²⁰

²⁰ Uppdrag att delta i genomförandet av Sveriges återhämtningsplan. Regeringsbeslut U2021/03916, Utbildningsdepartementet.

Bilaga 1

ENKÄT 1

Tack för att du väljer att medverka i UKÄ:s studie om pandemins långsiktiga konsekvenser för undervisning och examination inom högskolan. Du kommer att få besvara två korta enkäter. I den första enkäten vill vi att du föreslår och resonerar om möjliga långsiktiga konsekvenser av pandemin för undervisning och examination. Det kan gälla konkreta bestående förändringar i genomförande, det vill säga hur undervisning och examination kommer att bedrivas i framtiden vid universitet och högskolor, men även hur olika grupper av lärare eller studenter som deltagit i undervisning och examination under pandemin långsiktigt kan ha påverkats. I den andra enkäten kommer du att tycka till om vad andra paneldeltagare har föreslagit som långsiktiga konsekvenser. Alla respondenter är anonyma för varandra.

Undervisning och examination under pandemin

UKÄ har kontinuerligt följt hur beslut och åtgärder kopplade till pandemin har påverkat lärosätenas verksamhet, bland annat undervisning och examination (tex. UKÄ 2021:5, UKÄ 2021:9, 2021:36, 2021:37, 2022:4). Två beslut med koppling till undervisning och examination var övergången till distansundervisning och utökningen av antalet utbildningsplatser. Under pandemin har UKÄ kunnat konstatera att:

- Antalet studenter ökade kraftigt och studenter helt utan tidigare erfarenhet av högskolestudier kom att utgöra en större andel av samtliga studenter.
- Övergången till distansundervisning har inneburit psykiska och fysiska påfrestningar både för studenter och personal vid lärosätena.
- Flera lärosäten bedömer att övergången till distansundervisning har lett till ökad kunskap om hur digitala verktyg kan integreras i undervisningen för att utveckla pedagogiken.
- Övergången till digitala examinationer har inneburit utmaningar och antalet disciplinärenden har ökat.
- Både lärare och studenter har upplevt att interaktionen har försvårats genom distansundervisning och studenterna anger att undervisning på distans varit mindre motiverande.
- En majoritet av studenterna bedömer att utbildningens kvalitet varit ganska bra eller mycket bra under pandemin. Andelen som ger sin utbildning ett positivt omdöme är dock lägre än före pandemin.

Enkät 1

Enkäten består av fyra frågor med öppna svar där vi vill att du resonerar kring möjliga långsiktiga konsekvenser av pandemin för undervisning och examination vid högskolan. Eftersom vi delvis ber dig att uttala dig om framtiden är det tillåtet att vara spekulativ men vi vill att du motiverar dina svar. Varför tror du att vi kommer att se (eller inte se) olika långsiktiga konsekvenser av pandemin? Du kan

nämna både positiva och negativa långsiktiga konsekvenser. Beskriv även om du tror att vissa grupper av lärare eller studenter (till exempel skillnader kopplade till ämnesområde, kön, ålder eller andra faktorer som du bedömer vara relevanta) är mer sannolika att påverkas långsiktigt av pandemin.

1. Enligt din åsikt, vilka är de tänkbara långsiktiga konsekvenserna av övergången till distansundervisning under pandemin? *Motivera ditt svar. Om du anser att det inte finns några långsiktiga konsekvenser av övergången till distansundervisning under pandemin vill vi gärna att du motiverar varför.*

2. Enligt din åsikt, vilka är de tänkbara långsiktiga konsekvenserna av att examinationer genomfördes digitalt på distans under pandemin? *Motivera ditt svar. Om du anser att det inte finns några långsiktiga konsekvenser av att examinationer genomfördes digitalt på distans under pandemin vill vi gärna att du motiverar varför.*

3. Enligt din åsikt, vilka är de tänkbara långsiktiga konsekvenserna av att antalet utbildningsplatser och nybörjarstudenter ökade under pandemin? *Motivera gärna ditt svar. Om du anser att det inte finns några långsiktiga konsekvenser av att högskolan byggdes ut under pandemin vill vi gärna att du motiverar varför.*

4. Enligt din åsikt, bortsett från de långsiktiga konsekvenserna som du redan har nämnt i dina svar på föregående frågor, vilka är de tänkbara långsiktiga konsekvenserna av pandemin för undervisning och examination? *Du kan nämna både positiva och negativa långsiktiga konsekvenser. Motivera ditt svar.*

Tack för din medverkan!

Fram till den 11 september kan du lägga till eller ändra i dina svar. Om några veckor kommer vi skicka Enkät 2 där du kommer få tycka till om vad andra paneldeltagare har föreslagit som långsiktiga konsekvenser för undervisning och examination. Enkät 2 kommer uteslutande ha fasta svarsalternativ och tidsåtgången för att besvara Enkät 2 bör vara kortare än Enkät 1.

Bilaga 2

ENKÄT 2

Covid-19-pandemins långsiktiga konsekvenser för undervisning och examination inom högskolan.

For English, change language in the upper-right corner of the screen.

Tack för att du väljer att medverka i den andra och sista enkäten i UKÄ:s studie om pandemins långsiktiga konsekvenser för undervisning och examination inom högskolan.

I enkäten presenterar vi ett antal påståenden kopplade till långsiktiga konsekvenser av pandemin för undervisning och examination. Vi vill att du anger i vilken utsträckning du instämmer i påståendena. Det går bra att gå fram och tillbaka mellan påståendena. Om du bedömer att du inte kan ta ställning till ett påstående går det bra att hoppa över det påståendet och gå till nästa, men vi ser gärna att du försöker ta ställning till alla påståenden.

Påstående	Instämmer helt	Instämmer till stor del	Instämmer till viss del	Instämmer inte
Efter pandemin kommer ...				
...mer undervisning att bedrivas på distans	☐	☐	☐	☐
...fler examinationer genomförs digitalt	☐	☐	☐	☐
...vi se fler nya examinationsformer	☐	☐	☐	☐
...fler lärare att arbeta hemifrån	☐	☐	☐	☐
...det krävas en modernisering av undervisningslokalerna för hybridupplägg	☐	☐	☐	☐
...gränsen mellan campus- och distansundervisning suddas ut	☐	☐	☐	☐
...lärosätenas miljöer för lärande vara avgörande för att attrahera studenter	☐	☐	☐	☐
Pandemin har inneburit ...				
...en stärkt kapacitet att bedriva distansundervisning	☐	☐	☐	☐
...att verksamheten har fått nya erfarenheter och kompetens att utveckla examinationsformerna	☐	☐	☐	☐
...att lärare har utvecklat sin digitala kompetens	☐	☐	☐	☐
...att lärare har nya verktyg för examinering	☐	☐	☐	☐
...att lärare har utvecklat sin kompetens kring fusk	☐	☐	☐	☐
...att lärare har en större förmåga att snabbt ställa om enskilda föreläsningar till annat format	☐	☐	☐	☐
...en utveckling av undervisningsmetoder som baseras på ämnesbehov	☐	☐	☐	☐
...att lärare samarbetar bättre	☐	☐	☐	☐
Lärdomar från undervisning under pandemin kommer medföra...				
...mer blended learning	☐	☐	☐	☐
...att flipped classroom används mer	☐	☐	☐	☐
...att lärarens tid med studenterna läggs på att stötta förmågan att diskutera och resonera	☐	☐	☐	☐
...fler nya undervisningsupplägg	☐	☐	☐	☐
...en större flexibilitet i undervisning	☐	☐	☐	☐
...större möjligheter att involvera externa experter i undervisningen genom digitala lösningar	☐	☐	☐	☐
...en större trygghet i användningen av digitala mötesformer hos lärarna	☐	☐	☐	☐
På grund av att undervisningen blev tillgänglig i flera format under pandemin ...				
...kommer studenter kräva att få ta del av campusundervisning digitalt	☐	☐	☐	☐
...kommer det krävas en utvecklad didaktisk syn på när olika undervisningsformer är lämpliga	☐	☐	☐	☐
kommer studenternas förväntningar på flexibilitet i undervisningen fortsätter att öka	☐	☐	☐	☐

Påstående	Instämmer helt	Instämmer till stor del	Instämmer till viss del	Instämmer inte
Svårigheter i att genomföra vissa undervisningsmoment under pandemin har medfört...				
...att studenter har en sämre förmåga att hantera praktiska situationer	☐	☐	☐	☐
...att studenter har en sämre förmåga att hantera oförutsedda händelser	☐	☐	☐	☐
...att studenterna är sämre rustade inför sin framtida yrkesroll	☐	☐	☐	☐
På grund av att lärosätet tog emot fler studenter under pandemin...				
...identifierades nya behov av fortbildningskurser	☐	☐	☐	☐
...kommer det finnas fler högutbildade än jobb	☐	☐	☐	☐
...kommer genomströmningen att sjunka	☐	☐	☐	☐
...uppstår svårigheter att planera och dimensionera utbildningsplatser framåt	☐	☐	☐	☐
...får vi en högre utbildningsnivå i samhället	☐	☐	☐	☐
Erfarenheter från examinering under pandemin kommer leda till...				
...att det genomförs fler examinationer där studenten ska resonera och reflektera	☐	☐	☐	☐
...att det genomförs fler muntliga digitala examinationer	☐	☐	☐	☐
...att det genomförs fler digitala examinationer på campus	☐	☐	☐	☐
...att vi förenklar examinationer och undviker fritextsvar	☐	☐	☐	☐
...en ökad automatisering av rutinartad rättning	☐	☐	☐	☐
...att de juridiska perspektiven kommer få större inflytande över utformningen av examinationer	☐	☐	☐	☐
...en översyn av examination som allmän handling	☐	☐	☐	☐
...utvecklade diskussioner i lärarkollegiet om hur vi bäst mäter studenters lärande	☐	☐	☐	☐
Svårigheter att säkerställa rättssäkerheten under pandemin har medfört ...				
...att det numera finns utexaminerade studenter med kunskapsluckor	☐	☐	☐	☐
...att utexaminerade studenter är sämre rustade för yrkeslivet	☐	☐	☐	☐
...en sämre ställning på arbetsmarknaden för personer med en examen från pandemiåren	☐	☐	☐	☐
...att förtroendet för högre utbildning och examina kommer vara lägre framöver	☐	☐	☐	☐
...en större spridning på utexaminerades kunskapsnivå	☐	☐	☐	☐
Den ökade förekomsten av fusk under pandemin kommer leda till ...				
...en växande marknad för "fusk tjänster" online	☐	☐	☐	☐
...att de centrala funktionerna på lärosätena utvecklar sitt stöd till medarbetare vid anmälan av disciplinärenden	☐	☐	☐	☐
...att lärare inte orkar driva disciplinärenden	☐	☐	☐	☐
...att studentkårer får en viktig roll i att utveckla en kultur som tar avstånd från fusk	☐	☐	☐	☐
...att fler inslag i undervisningen tränar studenterna i akademiskt skrivande	☐	☐	☐	☐
...att studenter framöver får bättre information om vad som är otillåtet	☐	☐	☐	☐

Påstående	Instämmer helt	Instämmer till stor del	Instämmer till viss del	Instämmer inte
För lärarkåren har pandemin medfört ...				
...en försämrad forskningsmeritering	☐	☐	☐	☐
...en långvarig minskad stresstålighet	☐	☐	☐	☐
...ökad psykisk ohälsa	☐	☐	☐	☐
...fler sjukskrivningar	☐	☐	☐	☐
...att lärarkollegiet utvecklats	☐	☐	☐	☐
När lärare i högre utsträckning än före pandemin deltar i arbetet på distans ...				
...blir arbetsmiljön sämre	☐	☐	☐	☐
...blir kreativiteten sämre	☐	☐	☐	☐
...blir förändrings- och utvecklingsarbetet lidande	☐	☐	☐	☐
...ökar möjligheten att delta i möten och utvecklingsarbete	☐	☐	☐	☐
Mer distansundervisning kommer innebära ...				
...att personer som bor långt ifrån lärosäten får ökade möjligheter att delta i utbildning	☐	☐	☐	☐
...en växande forskning kring distansundervisning inom högre utbildning	☐	☐	☐	☐
...att personer med funktionsvariation får ökade möjligheter att delta i utbildning	☐	☐	☐	☐
...att lärare kommer ha ökade behov av vägledning kring distansexamination från UKÄ och lärosätet	☐	☐	☐	☐
...att studenter som främjas av campusundervisning får svårt att klara studierna	☐	☐	☐	☐
...en ökad psykisk ohälsa bland studenterna	☐	☐	☐	☐
...ett minskat studentinflytande	☐	☐	☐	☐
...ett mer hållbart resande	☐	☐	☐	☐
...att lärosätenas lokala förankring minskar i betydelse	☐	☐	☐	☐
...en ny konkurrens mellan de lärosäten som erbjuder distansexamination och de som inte gör det	☐	☐	☐	☐

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

